

در سال ۹۴ چه کسانی از میانمان رفتند؟ سپانلو، نجفی، بی نیازو...

محمدعلی سپانلو، فتح الله بی نیاز و ابوالحسن نجفی از جمله شعرا و نویسندگان برجسته ای بودند که در سال ۹۴ درگذشتند.

به گزارش خبرنگار ایسکانیوز سال ۹۴ هم با همه تلخی ها و شیرینی هایش به پایان خود نزدیک می شود. امسال بزرگانی از عرصه ادبیات و فعالین حوزه کتاب ما را ترک کردند. کسانی که شاید به صورت فیزیکی در کنار ما نباشند اما با آثاری که از خود به یادگار گذاشته اند تا ابد در ذهن و حافظه ادبی ایران خواهند ماند. در این گزارش مروری کوتاه داریم بر زندگی و احوال شعرا، نویسندگان و فعالین حوزه کتاب که در سال ۹۴ از میان ما رفتند.

منوچهر دانش پژوه

منوچهر دانش پژوه نویسنده و پژوهشگر و استاد بازنشسته دانشگاه علامه طباطبایی بود. دانش نامه‌ی ایران زمین، گلستان و بوستان سعدی، شرح غزلیات سعدی، بررسی سفرنامه‌های دوره‌ی صفوی، حکایات دلنشین، شرح تاریخ بیهقی، سفرنامه‌ی منظوم، شرح و توضیح دیوان رودکی، شرح کلیله و دمنه و گزیده‌های نظم و نثر فارسی از جمله آثار منوچهر دانش پژوه هستند. این محقق ادبی روز ۱۲ اردیبهشت سال ۹۴ دار فانی را وداع گفت.

محمدعلی سپانلو

از اولین چهره های ادبی که در سال ۹۴ جامعه ادبی را ترک کرد محمدعلی سپانلو بود. سپانلو زاده ۲۹ آبان ۱۳۱۹ در تهران بود. وی در کنار برگردان آثار ادبی، مجموعه‌های شعری از جمله رگبارها، پیاده‌روها، نبض وطنم را می‌گیرم، تبعید در وطن، ساعت امید، فیروزه در غبار، پاییز در بزرگراه، و قایق سواری در تهران را در کارنامه خود دارد. سپانلو آثاری از نویسندگانی مطرح دنیا مثل آلبر کامو و ژان پل سارتر را نیز ترجمه کرده است. او دانش‌آموخته دانشکده حقوق دانشگاه تهران و از نخستین اعضای کانون نویسندگان ایران بود. از آن جا که تهران از اصلی‌ترین عنصرهای شعر محمد علی سپانلو بود؛ یکی از لقب‌های وی در فضای مجازی شاعر تهران است. او در بسیاری از شعرهایش کم و بیش به تهران اشاره‌هایی دارد، اما در سه مجموعه خانم زمان، هیکل تاریک و قایق سواری در تهران زادگاهش را به عنوان محور اصلی شعر و در حد یک اسطوره مطرح می‌کند. شاعر تهران روز ۲۱ اردیبهشت امسال برای همیشه از میان ما رفت.

عباس بابایی

عباس بابایی سویلر از شعرای پیشکسوت زنجان و متولد ۱۳۲۳ بود. او از شاعران پیشکسوت زنجان و صاحب آثاری به زبان ترکی و فارسی بود. هم‌چنین بابایی از یاران قدیمی عمران صلاحی و حسین منزوی بود. او آثار کلاسیک ترکی و فارسی را عمیق خوانده بود و ارادت عجیبی به حضرات مولوی فضولی و نسیمی شیروانی داشت. در روزهای پایان عمر او منظومه‌هایی نو الهام گرفته از مولوی می‌ساخت و نی نامه مولوی را به ترکی ترجمه کرده بود. اولین اثر وی در سال ۱۳۷۷ با نام گلیرم منتشر شد. هم‌زمان مجموعه شعر فارسی اش با نام رد خون بر سنگ منتشر شد. سالها بعد سومین کتابش با عنوان آبیق گئجه لرنشر یافت. این شاعر روز ۲۷ اردیبهشت ۹۴ در سن

محمود طلوعی

روزنامه‌نگار، نویسنده و تاریخ‌نگار متولد ۱۳۰۹ بود. او پیش از سال ۱۳۵۷ سال‌ها سردبیر مجله خواندنیها بوده است. تحصیلات ابتدایی را در زادگاهش و دوران دبیرستان را در مدرسه دارالفنون تهران سپری کرد. این پژوهشگر تاریخ مدرک کارشناسی خود را در رشته ادبیات فرانسه از دانشگاه تهران دریافت کرد و همزمان با تحصیل، در مطبوعات آن دوره کار می‌کرد. وی ۱۰ سال، سردبیری نشریه خواندنی‌ها را بر عهده داشت. طلوعی در سال ۱۳۵۰ وارد مجلس شورای ملی شد و پس از پیروزی انقلاب به حرفه نویسندگی پرداخت. این نویسنده و روزنامه‌نگار در ۲۹ مرداد ۹۴ بر اثر سانحه رانندگی درگذشت.

حسین رزمجو

حسین رزمجو در سال ۱۳۱۱ در مشهد متولد شد. وی دوران ابتدایی را در دبستان شرافت و متوسطه را در دبیرستان فردوسی مشهد به اتمام رساند، لیسانس خود را از دانشگاه فردوسی مشهد در رشته زبان و ادبیات فارسی و کارشناسی ارشد و دکترا را از دانشگاه تهران دریافت کرد. سرپرستی کنگره بین‌المللی هشتصدمین سال تولد سعدی در دانشگاه شیراز، سرپرستی کنگره بین‌المللی نهمصدمین سال وفات امام محمد غزالی در دانشگاه تهران، سرپرستی کمیسیون ملی یونسکو در ایران، همکاری با بیش از ده مجله و... از جمله فعالیت‌های این استاد دانشگاه بوده است. استاد محمدتقی شریعتی و دکتر غلامحسین یوسفی، از جمله استادان و معلمان دکتر رزمجو هستند که آن‌ها را در سازندگی خود بسیار مؤثر دانسته و مقالاتی را نیز در شأن والای این دو استاد نوشته است. حسین رزمجو بامداد ۳۱ مردادماه ۹۴ در سن هشتاد و سه سالگی جان به جان آفرین تسلیم کرد.

عبدالحسین حائری

عبدالحسین حائری کتاب‌شناس، فهرست‌نگار و نسخه‌پژوه متولد ۱۳۰۶ در قم بود. او نزد پدر، مقدمات عربی و بعضی کتاب‌های لغت و دروس مدرسه‌ای را خواند. سپس سطوح عالی فقه و اصول را تا نوزده سالگی نزد اساتیدی چون مرتضی حائری محمد صدوقی، سید محمدرضا گلپایگانی به پایان رساند. بعد از آن نزد کسانی همچون آیات عظام محمدتقی خوانساری، صدرالدین صدر، محمد حجت و حسین طباطبایی بروجردی دروس خارج را گذراند و در ۲۴ سالگی به درجه اجتهاد نائل شد. سپس به تهران آمد. هفده سال عضو هیئت مؤلفان لغت نامه دهخدا بود و بر چاپ چند جلد از آن نیز نظارت داشت. حائری بیش از نیم قرن (از سال ۱۳۳۱ تا کنون) در کتابخانه مجلس شورای اسلامی مشغول به خدمت بوده و نزدیک به ۲۰ سال از این دوران را عهده‌دار سمت ریاست کتابخانه مجلس بوده است. وی صاحب نظریه بازنویسی تاریخ علم بر اساس بازنویسی فهراس نسخ خطی است که جایزه‌ای جهانی را نیز برای وی به ارمغان آورد. عبدالحسین حائری در اول شهریور ۱۳۹۴ و در ۸۸ سالگی درگذشت.

شفیق میبیدی

میرزا حسین زارع متخلص به شفیق میبیدی در سال ۱۳۰۳ هجری شمسی در محله ی ده آباد میبید به دنیا آمد. مادرش از سادات بود و پدرش علی، فرزند آخوند ملاعبدالوهاب از همدرسان آیت العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری مهرجردی (آیت ... موسس میبیدی) بود. پدر شفیق، او را در سن سه سالگی به دلیل فقر و تنگدستی به همراه مادر و دو برادرش به قم می‌برد و در آن شهر ساکن می‌شوند. در

سالهایی که در تهران بود با شعرا و نویسندگان آن زمان چون علی خوشدل تهرانی، حسین مجرد، نیمایوشیج، محمدمسعود (مدیر مسئول هفته نامه مرد امروز) و ... آشنا شد و تخلص شفیق را خوشدل تهرانی برایش انتخاب کرد. از آن پس اشعارش در روزنامه های توفیق، چلنگر و هفته نامه مرد امروز به چاپ می رسید و هم اکنون نزدیک به ۵۰ کتاب و مجله وجود دارد که اشعار و مقالات او در آنها به چاپ رسیده است. از آن جمله آقای سید محمداقرب برقی در جلد دهم کتاب ۱۲ جلدی سخنوران نامی معاصر ایران بخشی از کتاب خود را به معرفی و چاپ اشعار این شاعر اختصاص داده است. این شاعر روز ۲۶ شهریور در ۹۱ سالگی در زادگاهش میبد یزد چشم از جهان فرو بست.

عبدالرحیم جعفری

عبدالرحیم جعفری بنیان گذار و مدیر پیشین انتشارات امیرکبیر از مهمترین انتشارات در ایران بود که امسال از بین اهالی کتاب رفت. جعفری متولد سال ۱۲۹۸ بود. او با سختی فراوان در ۲۸ آبان ۱۳۲۸ در اتاقی در طبقه دوم چاپخانه آفتاب، انتشارات امیرکبیر را پایه گذاری می کند. با درایت و حسن مدیریت جعفری، طولی نمی کشد که انتشارات امیرکبیر به یکی از بزرگترین موسسات چاپ و نشر کتاب در کشور تبدیل می شود؛ تا جایی که می توان او و بنگاه انتشاراتی اش را، یکی از مهمترین و تاثیرگذارترین عوامل تحول فرهنگی ایران در پیش از انقلاب نام نهاد. جعفری در این دوران، می کوشد تا در حوزه های مختلف، کاستی های موجود در زمینه کتاب را مرتفع سازد. از کارهای مهم جعفری می توان به چاپ ۲۸۰۰ عنوان کتاب، تأسیس دوازده باب کتابفروشی و دریافت لوح تقدیر از دائرة المعارف بزرگ اسلامی اشاره کرد. عبدالرحیم جعفری در ۱۱ مهر ۹۴ بر اثر سکته قلبی در ۹۶ سالگی درگذشت.

فتح الله بی نیاز

فتح الله بی نیاز نویسنده و منتقد ادبی متولد ۱۳۲۷ بود. او به مدت ۱۲ سال عضو هیئت داوران جایزه مهرگان ادب (رمان و داستان کوتاه) بود. هم چنین داوری نهایی شماری از جشنواره های ادبی منطقه ای و استانی کشور را نیز به عهده داشت. از بی نیاز ۱۵ رمان و ۷ مجموعه داستان کوتاه و ۸ کتاب در حوزه نقد و نظریه ادبی منتشر شده است. وی احاطه کاملی بر ادبیات داستانی معاصر ایران داشت و نقدهای ادیبش بر جامعه ادبی ایران تأثیرگذار بود. داستانهای بی نیاز عرصه نمود شیوه زندگی و نحوه نگرش طبقه متوسط شهرنشین ایرانی پس از انقلاب بود. تعدادی از کتاب های بی نیاز تا آخر عمر او نیز اجازه چاپ نگرفت. سرانجام این منتقد ادبی در ۱۲ مهر سال ۱۳۹۴ چشم از جهان فرو بست.

پوری سلطانی

پوران دخت سلطانی شیرازی متولد ۱۳۱۰ در همدان و از پایه گذاران علوم کتابداری و اطلاع رسانی در ایران بود. از نکات حائز اهمیت زندگی او ازدواج با مرتضی کیوان بود. هنوز سه ماه از ازدواج آنها نگذشته بود که مرتضی کیوان به جرم عضویت در تشکیلات مخفی حزب توده ایران دستگیر و کم تر از دو ماه پس از دستگیری، در ۲۷ مهر ۱۳۳۳ اعدام شد. پس از اعدام مرتضی کیوان، پوری سلطانی چند سالی را خارج از ایران زیست اما باز به ایران برگشت و پس از مدتی مرکز ملی کتابداری را پایه گذاری کرد و به عضویت هیئت علمی آن درآمد. او همچنین عضو هیئت علمی دانشگاه تهران و استاد گروه کتابداری کتابخانه ملی ایران بوده است. پوری سلطانی هم امسال در سال ۹۴ در ۱۶ آبان برای همیشه جامعه فرهنگی را ترک کرد.

هما ناطق

هما ناطق نویسنده، پژوهشگر و استاد دانشگاه رشته تاریخ بود. وی با سابقه تدریس در دانشگاه تهران و دانشگاه سوربن، تحقیقات فراوانی در زمینه تاریخ مشروطیت و دوران قاجار انجام داده بود. هما ناطق از سال ۱۳۴۸ تا سال ۱۳۵۹ به تدریس در دانشکده تاریخ دانشگاه تهران پرداخت. در طول این مدت یک بار در سال ۱۳۵۲ به دانشگاه پرینستون دعوت شد و به مدت ۱ سال در بخش تحقیقات خاورمیانه آن دانشگاه تدریس کرد. ناطق در سال ۲۰۰۵ عنوان دکتری افتخاری مؤسسه ملی زبان‌ها و تمدن‌های شرقی را کسب کرد. هما ناطق روز اول ژانویه ۲۰۱۶ در روستای نزدیک پاریس درگذشت.

معینی کرمانشاهی

رحیم معینی کرمانشاهی بهمن ۱۳۰۱ در کرمانشاه به دنیا آمد. او نقاش، روزنامه‌نگار، نویسنده، شاعر و ترانه‌سرا بود. معینی از شخصیت‌هایی بود که علاوه بر ویژگی‌های هنری شخصیتی اش در منصب‌های دولتی زیادی مشغول به کار بوده است. او در عین حال شاعری است که در دوره‌ای ترانه‌هایی بسیار معروف می‌سرود که خوانندگان مشهور در آن زمان آنها را اجرا کردند. اولین ترانه او با نام ای وطن پرستان قسم به ایران آهنگ گذاری و از رادیو پخش شد. و در همین زمان به عنوان رییس دفتر و بایگانی رادیو منصوب شد. در همین زمان درخواست‌های جدیدی از ایشان برای ساخت ترانه‌های جدید از سوی خوانندگان ارائه شد و به زودی معینی کرمانشاهی به عنوان ترانه‌سرا و تصنیف‌نویس مشهوری مطرح شد. پس از بازنشستگی معینی صرفاً به شعر و ترانه روی آورد چند دفتر شعر منتشر کرد. در همین زمان کار تحقیقی بر روی غزلیات حافظ را نیز انجام می‌داد و در آن زمان از طرف سازمان یونسکو برای سخنرانی درباره حافظ دعوت شد. این امر سبب ایجاد کتاب حافظ برخیز شد. کار ارزشمند دیگر او تاریخ منظوم ایران است که شامل صد هزار بیت است. این اثر شاهکار نام دارد که شامل تاریخ منظوم ایران از فروپاشی ساسانیان تا عصر حاضر شامل چهارده قرن می‌شود. رحیم معینی کرمانشاهی سرانجام در سن ۹۰ سالگی ۲۶ آبان پس از یک دوره بیماری در بیمارستان جم درگذشت.

کریم اصفهانیان

کریم اصفهانیان نویسنده، پژوهشگر، ادیب، مصحح و شاعر در ۲۷ آبان ۱۳۱۵ خورشیدی در تبریز چشم به جهان گشود. کریم اصفهانیان از کودکی به تهران رفت و تحصیلاتش را در این شهر پی گرفت. دبستان را در ابن سینا، دوره متوسطه را در دبیرستان فیروز بهرام و کلاس دوازدهم را در مدرسه علمیه گذراند. آن‌گاه وارد دانشکده ادبیات دانشگاه تهران شد و لیسانس گرفت. وی در کلاس‌های دکتری ادبیات و فوق لیسانس علوم اجتماعی نیز شرکت کرد ولی چون متناسب با ذوق ادبی او نبود ادامه نداد. از استادان او باید به عبدالعظیم خان قریب، جلال‌الدین همایی، محمدتقی مدرس رضوی، محمد معین، ذبیح‌الله صفا، سید کاظم عصار، صادق کیا، صادق گوهرین، حسن مینوچهر (دانشیار ملک الشعرای بهار)، صدیقی، بدیع‌الزمان کردستانی، لطفعلی صورتگر، عیسی سپهبدی، احسان یارشاطر و... اشاره داشت. نخستین مسوولیت او ریاست دفتر دکتر ذبیح‌الله صفا در اداره کل انتشارات دانشگاه تهران و آخرینش معاونت دکتر بهرام فره‌وشی مدیرعامل مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران بود. هم‌چنین گاه در جلسات درس بزرگان به ویژه بدیع‌الزمان فروزانفر شرکت می‌جست. نخستین مسوولیت او ریاست دفتر دکتر ذبیح‌الله صفا در اداره کل انتشارات دانشگاه تهران و آخرینش معاونت دکتر بهرام فره‌وشی مدیرعامل مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران بود. اشعار وی در مجلات و مجموعه‌ها و یادنامه‌ها با نام‌های مستعار گوناگون از جمله طراز تبریزی به چشم می‌خورد. کریم اصفهانیان در ۱۳ بهمن ۱۳۹۴ در تهران بر اثر عارضه قلبی درگذشت.

مصطفی اسلامی

زندگی‌نامه نویسنده، مترجم و نمایشنامه‌نویس شناخته شده معاصر ایران است. مصطفی اسلامی دیپلم خود را از مدرسه دارالفنون می‌گیرد. او

در ۱۹ سالگی هم زمان با ریاست سعید نفیسی به رادیو می‌رود و بیش تر از ۱۲ ماه در استودیوی شماره ۸ رادیوی ملی در کنار بیژن مفید به نقش خوانی رادیویی می‌پردازد. حوزه نویسندگی مصطفی اسلامی، ترجمه مقاله‌های آکادمیک، ترجمه آثار ادبی - هنری و نوشتن داستان و نمایشنامه است. در مقام ترجمه می‌توان به آثار مورد توجه او هم چون تاریخ هنر مدرن: نقاشی، پیکره سازی و معماری در قرن بیستم، تئاتر تجربی: از استانیسلاوسکی تا پیتر بروک چهار نوشته درباره کوبیسم ایسن و استریندبرگ میلیونر زاغه‌نشین و بال‌تازار و بل‌مون‌دا اشاره کرد. اما اسلامی پیش از هر چیز دیگری به بهانه نوشتن سرگذشت نامه یا همان زندگینامه، شناخته شده است از او تاکنون دو سرگذشت نامه از زندگی و زیست نیما یوشیج و همچنین دکتر محمد مصدق به ترتیب با نام‌های به کجای این شب تیره - نیلوفر ۱۳۹۰ و فولاد قلب - نیلوفر ۱۳۸۹ منتشر شده است. او در ۱۱ بهمن ۱۳۹۴، در سن ۷۴ سالگی در منزلش درگذشت.

احمد منزوی

احمد منزوی نویسنده و محقق در حوزه علوم اسلامی و متولد ۱۳۰۴ بود. وی بابت نگارش فهرست نسخه‌های خطی مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی در دو جلد برنده جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی در سال ۱۳۸۵ شد. منزوی مدت ۱۶ سال در پاکستان زندگی می‌کرد و سال ۱۳۶۹ به ایران بازگشت. او سرپرست بخش کتاب‌شناسی و فهرست‌نگاری مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی بود. فهرست نسخه‌های خطی کتاب‌خانه گنج‌بخش،

سعدی بر مبنای نسخه‌های پاکستان، فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی پاکستان، فهرست مشترک نسخه‌های خطی فارسی علوم قرآنی در ایران از جمله آثار این محقق بودند. احمد منزوی ۲۰ آذر امسال به دیار باقی شتافت.

ابوالحسن نجفی

یکی از تلخترین اتفاقات برای جامعه ادبی ایران در سال ۹۴ از دست دادن ابوالحسن نجفی بود. نجفی که مدت‌ها در بستر بیماری بود اما خبر فوتش به یکباره چون آواری بر سر اهالی کتاب و ادبیات و ادبیات فروریخت. ابوالحسن نجفی متولد سال ۱۳۰۸ بود. او در زمینه زبان‌شناسی و ترجمه جزو پیشکسوتان و محققان برجسته به حساب می‌آید. نجفی عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی بود و دبیری مجله ادبیات تطبیقی را بر عهده داشت. عمده فعالیت‌های ادبی و علمی او در حوزه ترجمه متون ادبی، ویرایش، زبان‌شناسی و وزن شعر فارسی است. نجفی یکی از دقیق‌ترین دایره‌ها را برای طبقه‌بندی وزن شعر فارسی تدوین کرده که به دایره نجفی معروف است. ابوالحسن نجفی در سال ۱۳۶۹ به عضویت فرهنگستان زبان و ادب فارسی درآمد و در سال ۱۳۸۳ مدیر گروه ادبیات تطبیقی شد. انتشارش ماه یک بار مجله ادبیات تطبیقی با مقالات، گزارش‌ها و نقدهایی در این حوزه، از فعالیت‌های این بخش است که زیر نظر ابوالحسن نجفی و با نظارت او انجام می‌شدند. مبانی زبان‌شناسی و کاربرد آن در زبان فارسی، غلط‌نویسیم، ترجمه شازده کوچولو، ترجمه خانواده تیبو و بسیاری آثار دیگر از جمله کارهای به یاد ماندنی ابوالحسن نجفی است. این محقق و مترجم برجسته امسال در تاریخ ۲ بهمن برای همیشه از میان ما رفت.

یادشان مانا و گرامی...